

Výroba ptačí budky

Než se pustíme do výroby ptačí budky, položíme si asi nejdříve otázku, jak by měla být taková budka velká. Abychom Vám toto rozhodování trochu ulehčili, řekneme si dnes, jak to s takovou velikostí budek je.

U každé budky jsou nejdůležitějšími parametry velikost a tvar vletového otvoru a vnitřní rozměry hnízdní dutiny (rozměry dna a hloubka dutiny). Na základě těchto parametrů, můžeme poté rozlišit šest základních typů budek.

Velikost a tvar vletového otvoru

Velikost vletového otvoru je jedním z nejdůležitějších parametrů, které musíme zohlednit při výrobě budek. Určuje totiž jakému okruhu druhů bude budka určena a zároveň znemožňuje obsazení budky většími a často i konkurenčně silnějšími druhy (např. sýkora modřinka bývá často vypuzena sýkorou koňadrou). Nejčastější je používání budek s vletovým otvorem o průměru **28, 34 a 45 mm**, ale pro větší druhy ptáků se používají i otvory **65, 85 i 120 mm**.

Důležitý je ale i tvar vletového otvoru. Kromě nejčastěji používaných kruhových otvorů je možné použít tvar čtvercový nebo oválný. Zejména **oválný tvar** je často doporučován pro rehka zahradního a lejsky (l. bělokrký a l. černohlavý), ale vyhovuje i většině sýkor. Většina druhů (snad kromě modřinky) nechce totiž prolézat těsným kruhovým otvorem, raději pohodlně proklouznou dostatečně velkým otvorem oválného tvaru, často se v něm při výletu i zastaví a rozhlédnou. V takových budkách místo kruhového či čtvercového otvoru o šířce 34 mm raději použijeme spíše oválný otvor o rozměrech **30 x 45 - 50 mm**.

Polobudky

Zcela specifickou skupinou budek jsou tzv. **polobudky**. Zde vletový otvor zaujímá větší část přední stěny (nejčastěji 1/4 nebo 1/2, ale někdy i 90 %). Polobudky jsou určeny pro druhy hnízdící přirozeně v polootevřených dutinách (polodutinách) - jde např. o rehka domácího, konipase bílého a horského, lejska šedého, skorce vodního, poštolku obecnou a mnoho dalších druhů. Vzhledem k velkým odlišnostem polobudek a řadě různým typům se touto problematikou budeme zabývat ve zvláštním díle našeho seriálu.

Vnitřní rozměry dutiny

Chceme-li, aby došlo ke zdárnému vyvedení mláďat, musí být hnízdní dutina (tj. vnitřní rozměry budky) **dostatečně prostorná**, a to i pro dospívající mláďata. Jako minimum pro běžné druhy sýkor se uvádí 12 x 12 cm, optimum je však o něco větší - 13 x 14 cm. V málo prostorné dutině se mláďata vzájemně utiskují, za horkých dnů se dusí a hynou. Naopak za deštivého počasí seskakují promáčení rodiče v úzkém prostoru na stěsnaná mláďata, místo na okraj hnízda, mláďata pak provlnou, prokřehnou a uhynou. Dostatečně velký prostor je důležitý i pro správný vývin peří, zejména letek, což je důležitý faktor pro přežívání mláďat po opuštění hnízda.

Významná je i **hloubka hnízdní dutiny**, zejména pak vzdálenost dna od vletového otvoru. Platí totiž, že čím je budka hlubší, tím jsou hnízdící ptáci a jejich mláďata ve větším bezpečí před predátory (hlavně kunou a kočkou), ty totiž často strkají tlapku do vletového otvoru a snaží se zachytit mláďata, ev. i staré hnízdící ptáky. Minimální doporučená hloubka hnízdní dutiny je 20 cm, raději však ale o pár cm více.

Typy budek

Aby situace s rozměry ptačích budek nebyla příliš složitá, můžeme si je rozdělit do několika základních typů, které by měli vyhovovat většině dutinových druhů ptáků.

Typ A - Pro modřinku (malý sýkorník): je určen pro malé druhy sýkor, tj. modřinku, uhelníčka a parukářku. Tyto druhy mohou sice zahnízdít, a často také zahnízdí, v budkách s větším vletovým otvorem, ale jsou zbytečně vystaveny konkurenci ze strany sýkory koňadry, která pak v boji o hnízdní dutiny většinou vítězí.

Typ B - Pro koňadru (velký sýkorník): je určen pro velké druhy sýkor, tj. koňadru, s. lužní a s. babku. Osídlují ji však i další druhy sýkor, oba lejsi (černohlavý i bělokrký), rehek zahradní, brhlík lesní, oba druhy vrabců, krutihlav obecný aj.

Typ C - Pro lejska (lejskovník): jde vlastně upravený sýkorník, více uzpůsobený potřebám lejsků, brhlíků a rehků zahradních. Liší se zejména oválným tvarem vletového otvoru a většími rozměry hnízdní dutiny

Typ D - Pro špačka (špačník): budka určená pro špačka obecného, avšak využívaná i dalšími druhy ptáků - větší druhy sýkor, brhlík, strakapoudi, krutihlav, lejsi, rehek zahradní aj.

Typ E - Pro kavku: určena především pro kavku obecnou, ale i dudka chocholatého či mandelíka hajního (i když tento druh u nás už v podstatě vymizel). Může být osídlena i žlunou šedou či zelenou nebo některým ze strakapoudů, posledně jmenované druhy si však raději budují vlastní dutiny a budky osídlují jen velmi zřídka.

Typ F - Pro doupňáka: určena nejčastěji pro holuba doupňáka, ale i hohola severního či poštolku., může zde zahnízdít i kavka nebo některé druhy sov.

Tab. Doporučené rozměry hlavních typů ptačích budek:

Typ budky	Vletový otvor	Rozměry dna	Hloubka dutiny
A. Modřinka	27 - 28 mm	min. 12 x 12 cm	20 - 25 cm
B. Koňadra	33 - 34 mm	min. 12 x 14 cm	min. 20 - 25 cm
C. Lejsek	30 x 45 (50) mm	min. 14 x 14 cm	min. 18 - 20 cm
D. Špaček	45 - 50 mm	min. 15 x 15	min. 25 - 30 cm
E. Kavka	60 - 70 mm	min. 20 x 20 cm	min. 35 cm
F. Doupňák	80 - 120 mm	min. 30 x 30 cm	min. 40 cm

Speciální typy budek

Pro úplnost ještě dodejme, že kromě těchto "UNIVERZÁLNÍCH" typů ptačích budek, známe i "SPECIÁLNÍ" typy, které jsou svými rozměry, konstrukcí a jinými parametry určeny pro konkrétní ptačí druhy. Tyto budky používáme především pro druhy, jejichž nároky na umístění hnízda jsou natolik specifické, že univerzální budky jim nevyhovují - jde např. o šoupálky, rorýse, některé sovy (sýčka obecného, sovu pálenou). Těmto typům budeme v budoucnu věnovat zvláštní pozornost.

Petr Zasadil

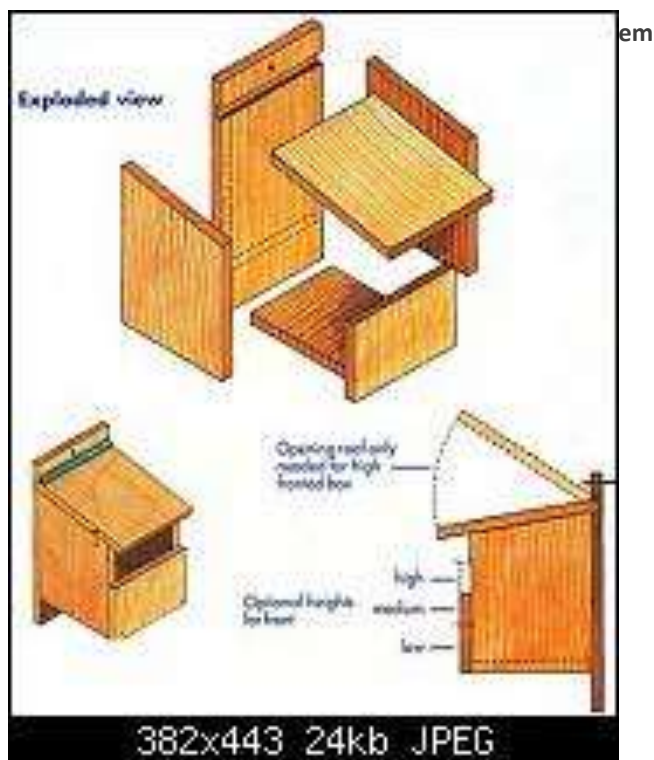
Literatura:

ZASADIL P. [ed.], 2001: Ptačí budky a další způsoby zvyšování hnízdních možností ptáků. Metodická příručka č. 20. ČSOP Praha.

1. Pokud plánujete výrobu ptačí budky, ale nevíte, jak nařezat prkna, aby vše vyšlo tak akorát, můžete se v tomto příspěvku inspirovat dvěma typickými modely budek. Jediné, co není univerzální, jsou [rozměry vletových otvorů](#), které se pro každý druh ptáků liší.

Ptáci hnízdící v tomto typu budky: s. modřinka, s. koňadra, lejsek, špaček, kavka, h. doupňák

Ptáci hnízdící v tomto typu budky: rehek, konipas, kos

Pro lepší představu se můžete mrknout na [již realizované budky](#).

Návod, respektive přesný postup výroby prvního typu budky můžete zhlédnout [na tomto videu](#).

Praktické rady:

Všimněte si šikmé střechy, jež odvádí vodu pryč od kmene . Je doporučeno střechu opatřit krytinou, aby v budce nebylo vlhko a dřevěná konstrukce nepodlehla rychlé zkáze. Použít můžeme pískovanou lepenku, linoleum, plech či jiné vodu odpuzující materiály. Budku je vhodné zvenčí natřít netoxickým nátěrem, aby lépe odolávala rozmarům počasí.

Pro spojení prkýnek používejte šrouby/vrutky do dřeva, ty na rozdíl od hřebíků neštípají dřevo (zejména při předvrtání) a umožňují snadné rozebrání budky (nejen) pro účely pravidelného posezónního čištění.

Budku vyvěste tak, aby k ní pokud možno neměli přístup predátoři a nesvítlo na ní slunce.

Další užitečné informace naleznete na stránkách České společnosti ornitologické:

- Způsoby zavěšení ptačích budek: <http://www.birdlife.cz/index.php?ID=1564>
- Vytváření, kontrola a údržba budek: <http://www.birdlife.cz/index.php?ID=1565>

Obrázky byly převzaty z <http://www.bto.org/nnbw/make.htm>.

Sýkora modřina, sýkora uhelníček, sýkora parukářka

Dno o rozměrech nejméně 12x12 cm, výška 25 cm, kulatý vletový otvor o průměru 28 mm. (Malý vletový otvor zabrání větším sýkorám, aby menší příbuzné vyhnaly a budku obsadily samy)

Sýkora koňadra, sýkora babka, sýkora lužní, vrabec domácí, vrabec polní, brhlík lesní, rehek zahradní, lejsek černohlavý, lejsek bělokrký

Dno o rozměrech nejméně 14x14, výška 20-25 cm, svislý oválný vletový otvor o rozměrech 3x4,5 cm, (sýkorám postačí otvor 3x3,5 cm). Oválný tvar není podmínkou, ale je pro ptáky komfortnější – to stejné platí i pro následující druhy.

Špaček obecný

Dno o rozměrech nejméně 15 x 15 cm, výška nejméně 30 cm, oválný vletový otvor o rozměrech 4,5 x 5 cm. (V budce se mohou ubytovat i menší ptáci, jako jsou brhlíci, sýkory, rehci a také strakapoudi a žluny, pokud nemají v čem tesat dutiny vlastní).

Kavka obecná

Dno o rozměrech nejméně 20 x 20 cm, výška nejméně 35 cm, oválný vletový otvor o rozměrech 6 x 7 cm.

Budku může osídlit i žluna zelená nebo šedá, strakapoudi, případně i vzácný dudek chocholatý

Holub doupňák, poštolka a menší sovy

Dno o rozměrech nejméně 30 x 30 cm, výška 40 cm, oválný vletový otvor o rozměrech 8 x 12 cm.

Konipas bílý i horský, rehek domácí, lejsek šedý

Tito ptáci rádi hnízdí v polobudkách, které mají volnou horní třetinu až polovinu přední stěny. Rozměry dna by měly být nejméně 12x14 cm, výška 15 cm.